

ДОКЛАД

за изпълнение на задание относно проучване на животинския свят и местообитанията на видовете в природна забележителност „Младежки хълм”,
гр. Пловдив.

Изготвил: д-р Весела Митковска

1. Описание на използваната при проучването методика.

Теренното проучване е проведено в периода юни – август 2014 г. съобразно определения в заданието срок. Необходимо е да се отбележи, че този период, не е напълно достатъчен за обективна и пълна оценка на видовия състав. За изучаване на бозайниците (без прилепи) на територията на ПЗ „Младежки хълм” бяха приложени следните методи:

- Метод на капаноденонощията за установяване на видовия състав на дребните бозайници от разред Насекомоядни и разред Гризачи, провеждан чрез залагане на живоловни капани тип „Sherman”. Наличието на подходящи за целевите видове местообитания даде възможност капанолиниите да обхванат южната, западната и северната част на хълма, както в ниската паркова така и във високата лесопаркова зона.

- Трансектен метод за наблюдение и картиране на следи, екскременти, активни ходове и убежища и други следи от жизнена дейност на видовете от бозайната фауна.

- Анкетен метод – проведен с лица работещи на територията на ПЗ „Младежки хълм” (детска железница, ОП “Градини и паркове” и др.), чести посетители с цел отдих,

спорт, кинология; живущи на улиците влизащи или в близост до границите на ПЗ „Младежки хълм”.

За систематично определяне и идентификация на следи от жизнената дейност на бозайниците са използвани следните определители и помощна литература: Ошмарин и Пикунов (1990), Пешев и кол. (2004), Попов и Седевчев (2003), Соколов и Рожнов (1979), Bang (2001), Macdonald & Barret (1993).

2. Обобщена информация за богатство на таксоните, общ брой на видовете.

От направения литературен преглед става ясно, че специализирани мамалиологични изследвания, както и изследвания в екологичен и природозащитен план в ПЗ „Младежки хълм” не са провеждани. Липсват данни за числеността и популационните тенденции дори на видовете, които имат консервационна значимост.

Резултатите от теренните изследвания показаха присъствието на общо 8 вида от клас Бозайници (без Прилепи) принадлежащи към 5 семейства на 3 разряда – Насекомоядни (Insectivora), Гризачи (Rodentia) и Хищници (Carnivora).

РАЗРЕД НАСЕКОМОЯДНИ (INSECTIVORA)

Сем. Таралежови – Erinaceidae

- Източноевропейски (белогръд) таралеж (*Erinaceus concolor* Martin, 1838)

Таралеж от южната паркова зона (N42°8'8.43" и E24°43'41.58")

Видът присъства на територията на ПЗ „Младежки хълм”, особено в ниската паркова зона, както и в северната част на хълма, където вечер често влиза в дворовете на къщите от жилищния квартал граничещ с парка. Според българското законодателство таралежът е защитен вид.

Сем. Къртицови – Talpidae

- Европейска къртица (*Talpa europea* Linnaeus, 1758)

Къртицата е сравнително често срещан вид, особено в ниската паркова зона. Къртичини са регистрирани в обработваните и поливани от ОП „Градини и паркове” лехи, както и в дворовете на къщите в подножието на северната страна на хълма.

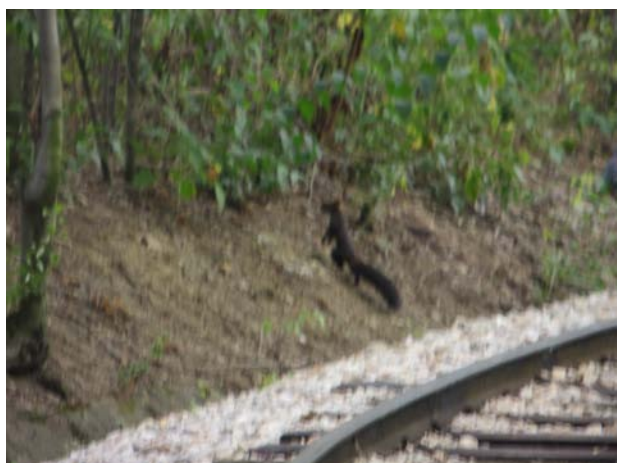
РАЗРЕД ГРИЗАЧИ (RODENTIA)

Сем. Катерицови – Sciuridae

Катерица (*Sciurus vulgaris* Linnaeus, 1758)

Най-често срещан вид от групата на бозайниците е катерицата. Популацията на вида е с добра численост, особено в ниската паркова зона, която, поради наличието на повече почва, е по-добре залесена в сравнение с високата лесопаркова зона. Дървесните видове предлагат добра трофична база за съществуването на вида – акация (*Robinia pseudiacacia*), черен бор (*Pinus nigra*), летен дъб (*Quercus pedunculiflora*), глог (*Crataegus monogyna*) и др. Животните са свикнали с постоянното човешко присъствие и често скъсяват дистанцията, което показва, че са необезпокоявани от хората. Служителите, работещи в парка дори са поставили по дърветата саморъчно направени (от пластмасови шишета) поилки за вода.

Катериците около централната алея и детската железница са спокойни и в присъствието на хора

Сем. Мишкови – Muridae

- Обикновена горска мишка (*Apodemus (Sylvaemus) sylvaticus* Linnaeus, 1758)
- Жълтогърла горска мишка (*Apodemus (Sylvaemus) flavicollis* Melchior, 1834)

Активни ходове на дребни гризачи

Двата вида горски мишки имат симпатрично разпространение и територията на хълма предлага изобилие от подходящи местообитания. Залагането на живоловни капани обаче показва, че числеността на представителите на род *Apodemus* не е висока.

- Домашна мишка (*Mus musculus domesticus* Schwarz, Schwarz, 1934)

Видът е синантропен и е улавян в непосредствена близост до жилищните сгради в подножието на северния хълм, както и в близост до ресторанта в ниската югозападна паркова зона.

- Черен плъх (*Rattus rattus* Linnaeus, 1758)

Като типичен коменсал черният плъх се среща на хълма, особено в района над жилищния квартал в северната част на хълма и североизточния склон граничещ с ВМИ-Пловдив.

РАЗРЕД ХИЩНИЦИ (CARNIVORA)

Сем. Порови – Mustelidae

- Невестулка (*Mustela nivalis* Linnaeus, 1766)

Присъствието на вида е доказано индиректно чрез екскременти и е потвърдено от живущи на ул. „Велбъжд“ (северно подножие на хълма), виждали невестулки в дворовете си. На практика на цялата територия на хълма са налице типични

местообитания за вида предлагащи добри укрития и места за правене на гнездо – скални струпвания, каменни зидове, корени на дървета, складови помещения и др. На базата на показанията на анкетираните граждани, според които видът е бил много по-често виждан в миналото, може да се предположи, че популацията е намаляла в годините. Все пак по-рядкото явяване на вида може да се обясни и с редуцирането на голяма част от селскоселскостопанските дворове и със замяната на старите жилищни постройки с по-големи кооперации. За детайлно проучване на вида в района е необходима по-продължителна теренна работа със залагане на фотокапани и картиране на следи върху снега през зимния сезон. Видът е включен в Приложение №3 на Закона за биологичното разнообразие, както и в Бернската конвенция, Приложение III.

При теренните изследвания не беше регистрирано присъствие на Черен пор (*Mustela putorius* Linnaeus, 1758), който често се среща в населени места.

3. Видове с природозащитен статус.

От установените в ПЗ „Младежки хълм” 8 вида бозайници, само три вида имат някакъв природозащитен статус – таралеж, катерица и невестулка. Таралежът (*Erinaceus concolor*) е включен в Приложение №3 на Закона за биологичното разнообразие. Катерицата (*Sciurus vulgaris*) фигурира в Приложение III на Бернската конвенция, а съгласно списъка на IUCN, видът е включен в категорията нисък ръст – близо до застрашен. Невестулката (*Mustela nivalis*) е включена в Приложение №3 на Закона за биологичното разнообразие, както и в Приложение III на Бернската конвенция. Подвидът разпространен в България – *Mustela nivalis galinthias* е балкански ендемит. Нито един от регистрираните видове бозайници не е включен в Червена книга на България и не е обект на Директива 92/34/ЕЕС и CITES.

4. Оценка на богатството на установените групи животни спрямо това в страната.

Резултатите от теренните изследвания на територията на ПЗ „Младежки хълм” показаха, че установеният видов състав на бозайниците (без прилепи) не е богат в сравнение с общо установения за страната. Хълмът обаче се явява важно убежище за видовете в градска среда и в този смисъл бозайната фауна е представена от очакваните видове адаптирани към антропогенно повлияни местообитания. От срещаните се в България 68 вида бозайници (без прилепи) принадлежащи към 22 семейства на 8

разреда (Пешев и кол., 2004), на територията на „Младежки хълм” се срещат 8 вида бозайници (без прилепи) от 5 семейства на 3 разреда.

От разред Насекомоядни (Insectivora) са установени 2 вида принадлежащи към 2 семейства, от общо 10 вида (3 семейства) за страната – източноевропейски таралеж (*Erinaceus concolor*) и европейска къртица (*Talpa europea*). От третото семейство на разреда – сем. Земеровки (Soricidae) не са регистрирани представители.

Разред Гризачи (Rodentia) е представен от общо 5 вида (от 31 за страната) принадлежащи към 2 семейства (Sciuridae и Muridae) от общо 8 семейства за страната. Освен типичните синантропни видове очаквани в градска среда (домашната мишка и черния плъх) на хълма се срещат и представители на горски мезофилен тип фауна – бореални (катерица) и неморални видове (горските мишки от род *Apodemus*).

От разред Хищници притежаващ 4 семейства се среща само един вид – невестулката (*Mustela nivalis*) от сем. Порови (*Mustelidae*). Това е най-дребния хищник у нас, който често се среща в населени места.

5. Настъпили изменения във видовия състав и състоянието на отделните групи животни

На територията на ПЗ „Младежки хълм” не са провеждани специализирани мамалиологични изследвания, поради което липсват научни данни относно бозайниците (без прилепи) в района. Ето защо единственото сравнение може да бъде извършено на базата на данните получени от експертите работили по изготвянето на приетия през 2003 г. План за управление.

Сравняването на установения видов състав през 2014 с този през 2003 г. не показва сериозни различия. Катерицата, таралежът и къртицата са често срещани на територията на хълма. От мишевидните гризачи се срещат типичните синантропни видове – домашна мишка и черен плъх. Популациите на горските мишки са с ниска численост, но поради факта, че липсват предишни изследвания не може да се направи краен извод за влошаване състоянието на популациите. Въпреки, че видовете не са защитени, те имат важно значение като консументи от първи ред в трофичната верига.

При теренните изследвания не е потвърдено присъствието на Сляпото куче (*Nannospalax leucodon* Nordmann, 1840) от сем. Слепи кучета (Spalacidae), което е съобщено за територията на хълма от експертите изготвили приетия през 2003 г. План

за управление. Вероятна причина за липсата на регистрация на вида е намаляване на трофичната база във връзка с редуциране на културните насаждения в градините.

Резултатите от анкетния метод показват, че невестулката се среща по-рядко. Причина за това вероятно е редуцирането на голяма част от селскоселскостопанските дворове и замяната на старите жилищни постройки с по-големи кооперации. За оценка на числеността на популацията е необходимо детайлно проучване на вида в района чрез по-продължителна теренна работа със залагане на фотокапани и картиране на следи върху снега през зимния сезон.

Настоящите теренни проучвания не доказаха присъствието на Черен пор (*Mustela putorius*) на територията на хълма. Необходими са допълнителни изследвания за формулиране на категорична позиция относно изчезването на вида в изследвания район.

6. Отрицателно действащи фактори (вкл. и териториално, ако е необходимо) и препоръки за опазване. Видове с намаляваща численост. Причини.

Въпреки, че не се отличава с богат видов състав на бозайната фауна ПЗ „Младежки хълм” се явява важно убежище в градска среда за популациите на катерицата, таралежа, невестулката и дребни мишевидни бозайници, играещи важна роля в трофичната верига. Ето защо е необходимо да се вземат мерки за опазването на тези видове и техните местообитания.

При оценката на въздействието на отрицателните фактори се срещат неизбежни затруднения поради отсъствието на мониторинг и данни в миналото. При провеждане на теренните изследвания не са констатирани отрицателно действащи фактори като загуба на местообитания, фрагментация, обезпокояване на видове. Прави впечатление обаче, че основно се полагат грижи (почистване на боклуци, санитарна сеч, поливане и др.) за ниската паркова зона. Високата лесопаркова зона е замърсена от посетителите в голяма част от територията си, което налага взимането на мерки за поддържане и контрол и на тази зона. По време на теренните проучвания са регистрирани реални заплахи от следния характер:

- **пожари** – на територията на хълма са открити 2 огнища и остатъци от изгорени рекламни материали.

Огнище и изгорени рекламни материали в южната част на високата лесопаркова зона (N42°08'10" и E24°43'48")

Огнище в непосредствена близост до централната южна алея (N42°08'10" и E24°43'48")

- **замърсяване с твърди битови отпадъци** – освен в ниската паркова зона, която се поддържа ежедневно от общинските служби, замърсяване е регистрирано по целия хълм. Отрицателното въздействие е не само визуално, но се създават условия, при които в екосистемата постъпват токсични материали от съвременните материали и опаковки, които са с продължителни процеси на гниене и разпадане.
- **липса на информираност на обществото** – на територията на хълма липсват достатъчно информационни табла отразяващи статута на хълма. За да се намали отрицателното въздействие върху елементите на околната среда от страна на посетителите на хълма, точната информация е от съществено значение. Законите във връзка със защитените територии, правилниците, режимите, нормите и очакваното поведение трябва да представляват част от редовната програма на парка за информиране на обществеността. При липсата на информираност може да се очаква посетителите да повтарят грешките си, да създават проблеми и да не подобрят разбирането си за ценностите и ресурсите на ПЗ „Младежки хълм”. Във връзка с констатираните заплахи могат да се направят следните **препоръки**:
 - да се поставят табели за забрана на палене на огън на територията на ПЗ „Младежки хълм”;
 - да се провеждат сезонни почиствания на територията на целия хълм;
 - да се увеличи броя на информационните табла относно статута на хълма и флористичния и фаунистичен видов състав с консервационно значение;
 - да се обособят екопътеки на мястото на обраслите стари алеи;

7. Видове, които трябва да бъдат обект на специални мерки.

От бозайната фауна на територията на ПЗ „Младежки хълм” обект на специални мерки трябва да бъдат видовете с консервационно значение. Катерицата и невестулката са видове, които са доказали своята приспособимост в градска среда, но въпреки това трябва да се намали риска за тяхното обезпокояване чрез информиране на посетителите на хълма със съответните защитни директиви. Това е от изключителна важност за невестулката, към която хората проявяват негативно отношение и често я унищожават. Таралежът е защитен вид според българското законодателство и усилията трябва да бъдат насочени към информиране на обществеността за консервационния му статус с цел необезпокояване и опазване на популацията.

8. Източници на информация.

Ошмарин П., Д. Пикунов, 1990. Следы в природе. Москва, Изд. Наука, 308 с.

Пешев, Ц., Д. Пешев, В. Попов, 2004. Фауна на България. Т. 27. Mammalia. София, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 632 с.

План за управление на ПЗ „Младежки хълм“, 2003 г.

Попов, В., Ат. Седефчев, 2003. Бозайниците в България. Определител. С., Геософт, Б-ка “Витоша”, 291. с.

Соколов В., В. Рожнов, 1979. Территориальность, агрессивность и маркировка у куньих (Mustelidae). Сб. Трудов зоол. Музея МГУ, т. XVIII, 163 – 214.

Bang P., 2001. Animal Tracks and Signs. Oxford University Press, 264 pp.

Macdonald D., P. Barret, 1993. Mammals of Britain & Europe. Harper Collins Publ., 312 pp.

9. Приложения:

Приложение 1. Списък с установените видове и природозащитния им статус

№	Таксон	Вид Българско /Латинско име/	Ендемит	Реликт	Защитен вид	Червена книга на България	Застрашен вид	Бонска конвенция	Директива 92/43 или 79/409	CITES
Бозайници										
1.	Разред Insectivora Сем. Erinaceidae	Източноевропейски (белогръд) таралеж – <i>Erinaceus concolor</i> (Martin, 1838)	-	-	Приложение 3 на ЗБР	-		-	-	-
2.	Разред Insectivora Сем. Talpidae	Европейска къртица (<i>Talpa europea</i> Linnaeus, 1758)	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	Разред Rodentia Сем. Sciuridae	Катерица – <i>Sciurus vulgaris</i> (Linnaeus, 1758)	-	-	Бернска конвенция – Приложение III	-	В червения списък на IUCN – категория - нисък риск – близо до застрашен	-	-	-
4	Разред Rodentia Сем.	Обикновена горска мишка (<i>Apodemus (Sylvaemus) sylvaticus</i> Linnaeus,	-	-	-	-	-	-	-	-

	Muridae	1758)								
5	Разред Rodentia Сем. Muridae	Жълтогърла горска мишка (<i>Apodemus flavicollis</i> Melchior, 1834)	-	-	-	-	-	-	-	-
6	Разред Rodentia Сем. Muridae	Домашна мишка (<i>Mus musculus domesticus</i> Schwarz, Schwarz, 1934)	-	-	-	-	-	-	-	-
7	Разред Rodentia Сем. Muridae	Черен плъх (<i>Rattus rattus</i> Linnaeus, 1758)	-	-	-	-	-	-	-	-
8	Разред Carnivora Сем. Mustelidae	Невестулка (<i>Mustela nivalis</i> Linnaeus, 1766)	Подвидът <i>Mustela nivalis galinithias</i> разпространен в България е балкански ендемит	-	ЗБР - Приложение 3, Бернска конвенция – Приложение III	-	-	-	-	-
	Общо: 5 семейства 3 разряда	8 вида	1	-	3	-	1	-	-	-

Приложение 2 - GPS информация

№	Вид: Българско /Латинско име/	GPS N	GPS E	местообитание	Убежище (пещери, дупки, колонии, гнезда, бърлоги и др)	Следи от жизнена дейност
Бозайници						
1.	Източноевропейски (белогръд) таралеж – <i>Erinaceus concolor</i> (Martin, 1838)	N42°8'8.43"	E24°43'41.58 "	Храсталаци около пресъхнало езерце	-	-
2.	Катерица – <i>Sciurus vulgaris</i> (Linnaeus, 1758)	N42°8'07.6" N42°8'18"	E24°43'51.7" E24°43'42.3"	Парк – широколистни дървета	-	-
3.	Невестулка (<i>Mustela nivalis</i> Linnaeus, 1766)	N42°8'20"	E24°43'40.5"	Стари каменни зидове в окраинните на гората	-	екскременти